

Rekomendacje dla organizacji pozarządowych

w zakresie odpowiedzialnych działań w sieci

WARSZAWA, 2024

Rekomendacje zostały wypracowane w ramach projektu
Szkoła Odpowiedzialności Cyfrowej NGO

EDYCJA IV

przeznaczona dla organizacji strażniczych

MODUŁ: RZETELNOŚĆ

Ewa Zbelicka, Agnieszka Krzaczek,
Agnieszka Ptasiak, Julia Kwaśniewska

Mentor: Sara Smyczek-Gotębiewska (INDID)

MODUŁ: PRAWDA

Agnieszka Krzaczek, Ewa Zbelicka,
Małgorzata Jachowicz, Roma Rojowska,
Helena Krajewska

Mentor: Aleksy Szymkiewicz (Demagog)

MODUŁ: BEZPIECZEŃSTWO

Agnieszka Krzaczek, Ewa Zbelicka,
Małgorzata Jachowicz, Roma Rojowska,
Helena Krajewska

Mentor: Aleksy Szymkiewicz (Demagog)

MODUŁ: TWÓRCZOŚĆ

Ewa Zbelicka, Agnieszka Krzaczek,
Agnieszka Ptasiak, Julia Kwaśniewska

Mentor: Sara Smyczek-Gotębiewska (INDID)

Redakcja językowa: Monika Tańska,
akademiarredaktora.pl

Opracowanie merytoryczne:
Aleksy Szymkiewicz

Opracowanie graficzne:
Sara Pszonka

Publikacja powstała w ramach projektu 'Szkoła Odpowiedzialności Cyfrowej NGO' realizowanego z dotacji programu Aktywni Obywatele – Fundusz Krajowy finansowanego przez Islandię, Liechtenstein i Norwegię w ramach Funduszy EOG.

Tę publikację możesz za darmo kopiować, rozpowszechniać, zmieniać, remiksować i tworzyć na jej bazie, pod warunkiem, że:

oznaczysz autora, publikacja nie będzie wykorzystana do celów komercyjnych, przetwarzając utwór lub tworząc na jego podstawie swoje dzieło rozpowszechnisz na tej samej licencji co oryginał.

Publikacja udostępniona jest na licencji Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Na tych samych warunkach 4.0. Tekst licencji dostępny jest na stronie:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/legalcode.pl>

INDID
Instytut Dyskursu
i Dialogu

))) DEMAGOG

Iceland
Liechtenstein
Norway

**Active
citizens fund**

Wstęp

Prezentujemy Państwu czwartą – i zarazem ostatnią – publikację wypracowaną wspólnie przez Uczestników i Uczestniczki projektu Szkoła Odpowiedzialności Cyfrowej NGO. Jest to pozycja niezwykle ważna, ponieważ zbiera rekomendacje dla organizacji pozarządowych w zakresie odpowiedzialnych działań w sieci. Tym razem skierowana jest ona przede wszystkim do organizacji strażniczych (typu watch dog), czyli takich, które stoją na straży prawidłowego funkcjonowania instytucji we współczesnych demokracjach. Z doświadczenia wiemy, że w zasadzie na każdym poziomie – krajowym, lokalnym czy regionalnym – potrzebna jest ta specyficzna forma kontroli społecznej, angażująca obywateli i obywatelki w celu zmniejszenia ryzyka jakichkolwiek nadużyć. Coraz częściej tego typu organizacje działają także w sferze biznesu i mediów.

Należy odnotować, że skoro organizacje te pilnują przestrzegania standardów przez innych, to same powinny być wzorem do naśladowania, m.in. w takich kwestiach jak: przestrzeganie zasad prawa autorskiego, legalne korzystanie z zasobów internetu, stosowanie zasad cyberbezpieczeństwa, weryfikacja informacji, rzetelność w tworzeniu własnych komunikatów. Tego typu rekomendacje znalazły się właśnie w niniejszej publikacji. Głęboko wierzymy, że wskazówki i sugestie w niej zawarte posłużą do wprowadzenia zdrowych nawyków wśród przedstawicieli i przedstawicielek różnych NGO-sów, co sprawi, że funkcjonowanie tych podmiotów będzie rzetelne, oparte na prawdzie, bezpieczniejsze i bardziej twórcze.

Podobnie jak w przypadku poprzednich publikacji, nawiązujemy do nazw modułów funkcjonujących w ramach projektu, łączących się w słowie ODPOWIEDZIALNOŚĆ, które stało się motywem przewodnim tego przedsięwzięcia. Współcześnie żyjemy w erze skokowego rozwoju cyfrowo-technologicznego. Dzięki niemu organizacje pozarządowe zyskały niewyobrażalne możliwości, ale też stanęły przed zagrożeniami, jakich do tej pory nie było. Właśnie dlatego postanowiliśmy w ramach projektu (my, czyli Instytut Dyskursu i Dialogu oraz Stowarzyszenie Demagog) zwrócić uwagę zarówno na te pierwsze, jak i na te drugie, oraz wyposażyć NGO-sy w narzędzia umożliwiające mądre – czyli odpowiedzialne – działania w sieci.

Tysiące zagrożeń czyha na użytkowników internetu każdego dnia. Kończą się one nierzadko przejmowaniem kont w mediach społecznościowych lub wyłudzeniami, w tym finansowymi. Ludzką rzeczą jest błądzić (oby jak najrzadziej!), jednak na organizacjach pozarządowych ciąży szczególna odpowiedzialność. Podmioty te powinny być w pełni świadome takich niebezpieczeństw i wprowadzać do swoich działań mechanizmy przed nimi chroniące. Nierzadko fundacje czy stowarzyszenia – realizując swoje projekty – dysponują środkami publicznymi bądź pozyskanymi z grantów czy darowizn od podmiotów gospodarczych lub prywatnych darczyńców. Utrata ich wskutek wyłudzenia w sieci mogłaby skutkować negatywnymi konsekwencjami dla samej organizacji czy dla członków zarządu, nie mówiąc o stratach wizerunkowych. Ich zabezpieczenie jest niezwykle ważne, a sprawienie, że realizacja celów statutowych będzie się odbywać w pełnej zgodności z prawem, także w często niedocenianej sferze działań cyfrowych, należy do podstawowych obowiązków organizacji pozarządowych. Marzy nam się, aby dzięki projektowi „Szkoła Odpowiedzialności Cyfrowej NGO” oraz opracowanym w jego ramach publikacjom, NGO-sy stały się przykładem do naśladowania w zakresie odpowiedzialnych działań w sieci.

Organizacje o charakterze strażniczym odgrywają szczególną rolę. Tworzą je najczęściej ludzie bardzo zaangażowani i pełni chęci do naprawiania świata. Liczymy, że ta publikacja nie będzie jedynie teoretyczną pozycją na długiej liście „do przeczytania”, ale że jak najszybciej wpłynie na realne, PRAKTYCZNE działania i procedury w trzecim sektorze, zwłaszcza wśród organizacji strażniczych.

Stworzenie ostatecznego kształtu rekomendacji zawartych w niniejszej publikacji wymagało wiele pracy i zaangażowania Uczestników i Uczestniczek czwartej edycji SOCNGO. Przeszli oni najpierw cykl szczegółowych szkoleń, po czym włączyli się w proces wypracowywania poniższych rekomendacji. Wielkie brawa i podziękowania należą się zarówno im, jak i mentorom/mentorkom wspierającym ich w tym procesie. Nazwiska Uczestników i Uczestniczek można znaleźć wśród autorów niniejszej publikacji. Jest ona całkowicie bezpłatna i – naszym skromnym zdaniem – niezwykle cenna. Dlatego zachęcamy Drogie Czytelniczki i Drogich Czytelników do korzystania z niej (oraz z trzech poprzednio wydanych) jak najczęściej i przesyłania ich kolejnym osobom, bo czas na to jest właśnie teraz. Działajmy odpowiedzialnie w sieci!

Filip Gołębiewski

kierownik projektu „Szkoła Odpowiedzialności Cyfrowej NGO”

01

Rzetelność

01

Jeśli materiał opublikowany przez Ciebie został wygenerowany przy użyciu sztucznej inteligencji, oznacz to w odpowiedni sposób

Możesz użyć prostego oznaczenia (np. „wygenerowane przez AI”) lub wskazać dokładnie, która część publikowanej treści została uzyskana w ten sposób.

02

Zachowaj ostrożność przy odbiorze treści z uwagi na możliwości, jakie oferuje sztuczna inteligencja

Sztuczna inteligencja może być umyślnie wykorzystywana do szerzenia fałszywych informacji. Deepfake’i – wraz z rozwojem technologii – będą coraz bardziej realistyczne i spersonalizowane. Należy także uważnie weryfikować treści, jeśli istnieje podejrzenie, że zostały one wygenerowane przez boty lub trolle.

03

Gdy przekazujesz informacje branżowe lub specjalistyczne w mediach społecznościowych, sprawdź, czy są odpowiednio wytłumaczone

Upewnij się, że publikowana przez Ciebie treść zawiera wyjaśnienie wszystkich specjalistycznych określeń, czy coś nie wymaga dodatkowego doprecyzowania. Jeśli nie chcesz, żeby wpis był zbyt długi, możesz umieścić w nim link do pełnego opisu zjawiska lub sytuacji.

04

Kiedy w publikowanej treści przywołujesz akty prawne, podaj dokładną podstawę prawną oraz fragment, do którego się odwołujesz

Skorzystaj z rzetelnych źródeł informacji prawnej takich jak Internetowy System Aktów Prawnych (ISAP), Lex lub Legalis.

05

Jeśli opublikujesz błędną treść, należy się do tego przyznać i ją sprostować

Gdy publikujemy informacje w internecie (np. na stronie internetowej lub w mediach społecznościowych), powinniśmy upewnić się, czy treści są bezbłędne. Jeżeli jednak opublikowaliśmy coś z błędem, który został wyłapany przez nas lub przez kogoś, to należy dokonać natychmiastowej korekty we wszystkich publikacjach i z szacunku do odbiorców powinniśmy ich przeprosić. Dotyczy to zarówno błędów językowych, jak i informacji wprowadzających w błąd.

Nagminnie spotykam się z sytuacjami, w których treści są publikowane na zasadzie, im więcej, tym lepiej... aby otrzymywać pochwały, nagrody za aktywność. Nie liczy się jakość, tylko ilość. Korekty błędów dokonuje się tylko na jednym koncie, a na pozostałych platformach teksty pozostają niezmienione, co dezorientuje czytelnika. Świadczy to o braku szacunku do odbiorcy. Jednym słowem niechlujstwo, bylejakość, brak rzetelności w przekazach.

Ewa Zbelicka, Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów

06

Przy formułowaniu informacji i dobieraniu narzędzi uwzględnij grupę docelową

Zadbaj o jasność przekazu i o odpowiednie środki oraz pamiętaj w pierwszej kolejności o grupie docelowej. Zadaj sobie kilka pytań: Jakimi kanałami dotrę do mojej grupy docelowej, czyli gdzie przebywa ona w internecie? Jakim językiem się posługuje moja grupa docelowa – czy bardziej angażujący będzie język formalny, czy raczej luźne komunikaty? Jakie są jej największe motywacje? Jakie wartości najbardziej przekonają ją do zaangażowania się?

Przykładowo: moja grupa docelowa to osoby starsze (nawet 80+). Dla nich treści powinny być sformułowane jasno, prosto i czytelnie (ponieważ senior nie lubi zawitości i może się zniechęcić podczas czytania). Aby mieć na uwadze jego dobrostan, należy podać, do kogo i gdzie może się zwrócić, aby uzyskać dodatkowe informacje, jeśli coś jest dla niego niezrozumiałe (np. numer telefonu instytucji lub kompetentnej osoby, najlepiej z podaniem nazwiska – oczywiście za zgodą tego pracownika).

Ewa Zbelicka, Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów

07

Wypracuj w swojej organizacji procedury rzetelności. Wówczas będzie mniejsza szansa, że ktoś popełni błąd

Każda organizacja powinna dopasować procedury rzetelności do specyfiki swojej działalności. Można wymienić kilka proponowanych ogólnych zasad:

- double check – po sprawdzeniu czegoś oddajesz to do skontrolowania przez kogoś innego, a jeśli to niemożliwe lub niepraktyczne, to robisz to sam, ale w taki sposób, jakby nie było wcale tej pierwszej kontroli;
- korzystania z wielu źródeł – gdy opracowujesz dane zagadnienie, sięgnij do kilku różnych źródeł.

08

Posty podpisuj inicjałami autora

W mediach społecznościowych można się spotkać z anonimowymi postami, co może stawiać pod znakiem zapytania rzetelność danej organizacji. Umieszczenie inicjałów autora pod postem sprawi, że odbiorcy będą wiedzieć, że tekst stworzyła konkretna osoba z zespołu organizacji, a nie np. sztuczna inteligencja.

Na stronach internetowych przy relacjach z wydarzeń dodałabym obowiązek umieszczania daty przy nazwisku autora treści i zdjęć.

Ewa Zbelicka, Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów

09

Gdy publikujesz post z przeszłości, wyraźnie to zaznacz

Posty z przeszłości (często ze zdjęciami) bywają publikowane ponownie bez wyraźnej informacji, że dotyczą przeszłych wydarzeń. Tym sposobem wprowadza się w błąd odbiorców, którzy odbierają publikowane treści jako aktualne.

Spotykam się z takimi sytuacjami i z ciekawości czytam niektóre komentarze. Osoby komentujące odnoszą się do tych postów, tak jakby dotyczyły zdarzeń „tu i teraz”. Zauważyłam, że brak właściwego oznaczenia skutkuje niekiedy nieprawdziwą oceną aktywności osoby, której dotyczy post.

Ewa Zbelicka, Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów

02

Prawda

01

Sprawdzaj te kompetencje partnerów, które są ważne dla Twojego projektu

Weryfikacja partnera/partnerki w projekcie powinna opierać się na sprecyzowanych wcześniej pytaniach o konkretne kompetencje (np. za pomocą właściwie skonstruowanej ankiety) i na ustaleniu listy osób decyzyjnych w konkretnych kwestiach (nie zawsze jest to zarząd). Niezbędna jest umowa o współpracy, którą co jakiś czas należy aktualizować. Jej napisanie nie jest łatwe, ponieważ zawsze ma ona indywidualny charakter (w internecie nie znajdziesz jej wzoru). Załącznikiem do umowy powinien być precyzyjny zapis dotyczący podziału budżetu między partnerami (to zwykle jest kość niezgody).

Co można zrobić, by w przyszłości zapobiec trudnej współpracy? Nasze partnerki projektowe przez dwa lata nie potrafiły przygotować prawidłowego opisu dowodów księgowych, skonstruować najprostszych narzędzi do pracy, takich jak np. zestawienia, raporty, listy obecności. Mimo propozycji z naszej strony nie prosiły nas o pomoc. Trudna była też praca na współdzielonym dysku projektowym, służącym do archiwizacji dokumentów. Partnerki skupiały się na organizacji wydarzeń, ale za tym nie szły rozliczenia z wydatków. Nie włączały się też w opiniowanie/uzupełnianie proponowanych przez nas wzorów umów, sprawozdań i innych dokumentów. Nasze partnerki lekcewały też ustalone terminy realizacji ważnych zadań w projekcie. Trudne do zrozumienia było też to, że oczekiwały równego podziału budżetu projektu, nieadekwatnego do ich wkładu pracy. Nasze partnerki „nie pamiętały”, że to my przygotowujemy, pisaliśmy i rozliczaliśmy projekt i nim zarządzaliśmy. Okazuje się, że organizacja non profit może mieć odmienne podejście do sposobu realizacji celów statutowych, a wymagania formalne może traktować drugorzędnie.

Roma Rojowska, Stowarzyszenie Klub Kobiet Kreatywnych

02

Oszusta łatwo wykryć, jeśli ma problem z językiem polskim

Adresy mailowe NGO-sów i ich pracowników są często publicznie podawane na stronie internetowej oraz w innych miejscach – taka natura naszej pracy. Jesteśmy blisko ludzi i chcemy być dostępni dla innych organizacji oraz zainteresowanych obywateli, przez co jednak jesteśmy narażeni na oszustwa, naciągnięcia lub scam. Czasem chodzi o zainfekowanie naszego komputera, wyłudzenie danych czy wręcz pieniędzy. Przy czytaniu nowych maili warto więc zwracać uwagę na oczywiste błędy językowe, które w języku polskim bardzo rzucają się w oczy. Mogą one wynikać z nieznajomości języka i z korzystania z translatorów lub z umyślnego popełniania błędów w celu dokonania oszustwa. Należy zwracać także uwagę na błędy w nazwach naszych organizacji lub w nazwiskach, na nieprawidłowe adresy mailowe (przekręcone nazwy domen i firm) itp. Takie wiadomości mogą też przychodzić na Facebooku i w innych komunikatorach rzekomo od przedstawicieli tych mediów społecznościowych.

Gdy otrzymuje się codziennie wiele maili, łatwo dać się nabrać i później żatować. Mieliśmy już sytuację, w której jeden z pracowników nie zauważył oczywistych błędów językowych i kliknął link przestany przez fakszywą „administrację Facebooka. Nic się nie stało, ale mogliśmy np. utracić dostęp do konta reklamowego.

Helena Krajewska, Fundacja Odpowiedzialna Polityka

03

Odróżnianie prawdy od manipulacji nie jest proste. Potrzebne są narzędzia!

W obecnych czasach technologie poszły mocno do przodu. Nie można ufać już nie tylko słowu pisanemu, lecz także dźwiękom, obrazom, zdjęciom i nagraniom wideo. Niestety, każde z nich może zostać odpowiednio zmanipulowane przy użyciu nawet prostych programów i trików. Najważniejsze, by wiedzieć, jak weryfikować to, co widzimy, na co zwracać uwagę przy ocenianiu prawdziwości nagrania czy zdjęcia, a także jak sprawdzać pochodzenie materiałów audiowizualnych. Mogą nam – organizacjom pozarządowym – pomóc w tym liczne programy i aplikacje, np. InVid, pozwalający na analizę materiału wideo klatka po klatce. Dzięki temu można odkryć m.in. manipulowanie obrazem, sztuczne spowolnienie lub przyspieszenie czy złożenie dwóch różnych filmów, które nie są ze sobą związane. Pomocne są także opcje dostępne dla wszystkich, czyli wyszukiwanie obrazem, co można zrobić nawet przy użyciu komórki, nie tylko z poziomu komputera. W ten sposób zdjęcie, obraz czy grafika, które do nas trafiły z niewiadomego źródła, łatwo zweryfikujemy: gdzie i kiedy po raz pierwszy ukazał się ten materiał, kto go użył, kto jest jego autorem. Z kolei operatory wyszukiwania pozwalają nam – przy użyciu odpowiednich fraz i wyrazów o specjalnym znaczeniu – wyszukiwać precyzyjnie i skutecznie to, co nas interesuje, np. w Google.

Nie ma chyba ważniejszej umiejętności w cyfrowej teraźniejszości niż weryfikowanie informacji i korzystanie z pewnych źródeł. To dotyczy się także odpowiedzialności za wykorzystywane przez nas obrazy i materiały wideo.

Helena Krajewska, Fundacja Odpowiedzialna Polityka

04

Bierność wobec zła szkodzi nam wszystkim

W internecie każdy ma prawo do swojej opinii, do zostawienia śladu po sobie. Szanujmy to, ale nie pozostawajmy obojętni wobec zjawisk niepożądanych, szkodliwych. Nie ignorujmy przykładów mowy nienawiści, nawoływania do przemocy, celowej dezinformacji, treści erotycznych, brutalnych, niezgodnych z prawem Polski i UE, informacji prywatnych udostępnianych bez czyjejs zgody (w tym zdjęć i dokumentów). To, co można łatwo zrobić, to zgłosić dany wpis, komentarz, materiał wideo czy zdjęcie i postarać się być jak najbardziej precyzyjnym przy wskazaniu powodu zgłoszenia (często jest opcja dodania dodatkowych informacji!). Można też pójść krok dalej i zgłosić samego autora, zwłaszcza jeśli wydaje nam się podejrzany – np. według nas nie istnieje, podszywa się pod inne konto czy po prostu publikuje wiele podobnych, niewłaściwych treści. Jeśli jesteśmy administratorami profilu, możemy ukrywać i usuwać komentarze – to raczej ostateczność, czasem jednak nie ma innego wyboru, jeśli treść jest wysoce szkodliwa lub doszło do ataku trolli. Możemy też odpowiadać na komentarze i prostować nieprawdziwe informacje lub prosić o powściągnięcie emocji, uważność na język itp. Na Twitterze od niedawna jest też opcja zostania weryfikatorem informacji, co jest istotne np. w przypadku zapalnych wypowiedzi politycznych.

To może wydawać się błahe lub wręcz głupie, ale wszyscy razem strzeżemy etyczności internetu. Nasza organizacja – obserwująca wybory – może napotkać w sieci wiele niewłaściwych treści czy podejrzanych lub nieprawdziwych kont. Często zgłaszam konta rozsiewające dezinformację i mowę nienawiści, zwłaszcza w tematach kontrowersyjnych dla polskiego społeczeństwa. Nie toleruję takich zachowań i zachęcam innych do sprzątnięcia wspólnej przestrzeni cyfrowej.

Helena Krajewska, Fundacja Odpowiedzialna Polityka

05

Media regionalne są Twoim przyjacielem, o ile potrafisz z nich skorzystać!

Jako NGO-sy regularnie nawiązujemy współpracę z innymi organizacjami, z aktywistami, z firmami, a także z osobami prywatnymi. Przy nowej znajomości czy na początku partnerstwa staramy się sprawdzić informacje o drugiej stronie, jednak rzadko przychodzi nam do głowy, aby zerknąć do mediów regionalnych. Wbrew pozorom można w nich bardzo wiele znaleźć, ponieważ one są najbliżej spraw lokalnych, często pracują w nich niezależni, zmotywowani dziennikarze, których dotyczą te kwestie (zwłaszcza jeśli nie jest to medium należące do większej korporacji medialnej), którzy chcą szczerze i dogłębnie opisać dany problem lub zjawisko. Czasem medium należy do firmy – lokalnego monopolisty, wtedy te treści są jeszcze ciekawsze, ale pod innym względem. Informacje można też pozyskiwać z mediów społecznościowych należących do gazet, telewizji czy radia lokalnego. Gdy szukamy osoby, organizacji lub firmy w mediach regionalnych, warto zerknąć nie tylko na wywiady czy artykuły bezpośrednio o tych podmiotach, lecz także na opłacane przez nich reklamy, zwłaszcza te o charakterze politycznym.

Media regionalne to prawdziwa kopalnia informacji, jeśli wiemy, jak z nich skorzystać. Sam fakt ukazania się danej informacji w odpowiednim medium może nam wiele powiedzieć.

Helena Krajewska, Fundacja Odpowiedzialna Polityka

06

Nie publikuj i nie udostępniaj informacji z niesprawdzonych źródeł

Matka nagrała tiktoka i mówiła, że jest w trójce klasowej i uważa, że ma prawo w 100 proc. decydować o wszystkim, a jeśli pozostałym rodzicom się nie podoba, to muszą to zaakceptować i nie mają już wpływu.

Jeśli chcesz udostępnić nieprawdziwą informację w celu wyjaśnienia błędów, jakie się w niej zawierają, oznacz ją ewidentnie i widocznie – tak, żeby każdy wiedział, że jest fałszywa. Jeśli fałszywa informacja nie zostanie wyraźnie oznaczona, możesz nieświadomie wprowadzić kogoś w błąd.

Niezależni dziennikarze – gwarancją wolności słowa

Zarówno organizacjom społecznym, jak i obywatelom, powinno zależeć na tym, aby w kraju była nieograniczona wolność słowa. Jej gwarantem jest m.in. niezależne i apolityczne dziennikarstwo. Dlatego NGO-sy powinny wspierać rozwój dziennikarzy (redakcji), którzy myślą samodzielnie, poruszają różne tematy, nie ograniczają się w krytyce wyłącznie do jednej strony politycznej, potrafią rozbrajać fake newsy i dostrzegać to, co ważne ze społecznego punktu widzenia. Dzięki temu wzmacnia się społeczeństwo obywatelskie oraz społeczna kontrola nad politykami na szczeblu centralnym, nad władzami samorządowymi i nad przedsiębiorcami. Przekazywanie niezależnym mediom ważnych tematów, udzielanie eksperckich wypowiedzi i docenianie ich pracy musi być podstawą strategii komunikacyjnych NGO-sów.

Niezależne media gwarantują utrzymanie wolności słowa w kraju i pomagają w sprawowaniu obywatelskiej kontroli nad politykami czy przedsiębiorcami. Warto je wspierać i doceniać ich pracę na co dzień, aby nie utraciły swojego apolitycznego charakteru.

Helena Krajewska, Fundacja Odpowiedzialna Polityka

03

Bezpieczeństwo

Bezpieczeństwo strony internetowej

Jeśli twoja strona internetowa została zainfekowana i zniknęła – tak jak nasza – istnieje kilka kroków, które możesz podjąć, aby zdiagnozować problem i przywrócić witrynę. W zakresie bezpieczeństwa internetowego trzeba być czujnym oraz regularnie aktualizować i monitorować swoją stronę, aby minimalizować ryzyko ataków.

Kilka dni temu strona internetowa cieszynskienaobcasach.pl, którą obsługujemy samodzielnie w WordPressie, została zainfekowana i zniknęła nasza czteroletnia praca w postaci setek artykułów dokumentujących działalność stowarzyszenia. Początkowo sytuacja wyglądała beznadziejnie – kopia zapasowa u sprzedawcy hostingu też była zainfekowana. Dostawca hostingu, którego poinformowaliśmy o sytuacji, nie poczuł się do odpowiedzialności; okazał się tylko pośrednikiem, a serwer obsługiwała warszawska firma. Stronę przywrócił nasz znajomy grafik komputerowy, który na szczęście zapisał kopię zapasową, gdy niedawno modernizował witrynę.

Ta dwudniowa awaria przekonała nas do przyjęcia następujących procedur:

1. Trzeba regularnie skanować stronę pod kątem obecności złośliwego oprogramowania i zakupić programy antywirusowe do skanowania plików na swoim komputerze, np. od techsoup.pl – fundacji, która ułatwia organizacjom społecznym dostęp do nowych technologii: do oprogramowania, do sprzętu, do rozwiązań technologicznych i do wiedzy. Już kilkakrotnie korzystaliśmy z ich oferty.
2. Należy regularnie tworzyć kopie zapasowe strony i sprawdzać, czy są one aktualne i czy można je przywrócić. Dotychczasowy sprzedawca hostingu nie zgadza się na tworzenie kopii np. codziennie, ponieważ nasza strona ma 7 GB i to „zawala” mu wynajętą część serwera.
3. Zmienimy dostawcę hostingu na lokalny podmiot, który znamy i do którego mamy zaufanie.
4. Po przeszkoleniu przez naszego grafika będziemy samodzielnie (czyli bezkosztowo) aktualizować skrypty, oprogramowanie i wtyczki do najnowszych wersji.
5. Grafik nauczy osobę wyznaczoną z naszego stowarzyszenia, jak monitorować ruch i aktywność strony przy użyciu narzędzi do analizy dzienników, aby śledzić, czy są podejrzane działania lub próby ataku.
6. Okresowo będziemy korzystać z pomocy naszego grafika komputerowego, który potrafi przeprowadzać bardziej zaawansowane analizy oraz pomoże zabezpieczyć witrynę i udzieli porad dotyczących unikania podobnych sytuacji w przyszłości.

Roma Rojowska, Stowarzyszenie Klub Kobiet Kreatywnych

Redakcja i korekta materiałów przesyłanych do publikacji na portalu internetowym

Angażowanie członkiń organizacji pozarządowej, sprawdzonych pod kątem kompetencji do korekty artykułów na portalu firmowym, jest bardzo pomocne w podnoszeniu jakości publikacji. Ustalone procedury pozwalają prowadzić portal internetowy w sposób efektywny. Uwzględnianie sugestii osób redagujących treści służy udoskonaleniu tekstu. Jeśli planujesz angażować znajomych do korekty artykułów, przygotuj procedury, aby ten proces przeprowadzić skutecznie.

Prowadzenie portalu internetowego cieszynskienaobcasach.pl i publikowanie na nim artykułów przebiega według uzgodnionych przez nas kroków. Redakcja i korekta wymagają od nas skrupulatności zarówno pod względem poprawności merytorycznej, jak i językowej. Procedury są zamieszczone na współdzielonym dysku redakcyjnym i korzystamy z nich do przygotowania większych publikacji zawierających zwykle około 30 artykułów.

1. Koleżanki, które angażujemy do korekty naszych artykułów, mają doświadczenie w redagowaniu tekstów i umiejętność oceny zarówno poprawności merytorycznej, jak i językowej.
2. Opracowałyśmy wspólnie klarowne wytyczne redakcyjne, które zawierają oczekiwania co do stylu, formy komunikacji, długości artykułu i ogólnego przekazu. Określamy w nich konkretne zasady formatowania, np. styl cytowań lub umieszczanie źródeł.
3. Sprawdzamy poprawność językową – czy tekst jest zgodny z zasadami gramatyki, ortografii i interpunkcji. Korzystamy z programów wspierających nas podczas sprawdzania tekstów, np. LanguageTool, Grammarly, Jasnopis.
4. Weryfikujemy, czy artykuł jest logiczny i zrozumiały. Sprawdzamy, czy zawiera wystarczające źródła i odwołania, aby poprzeć prezentowane informacje. Upewniamy się, czy jest zgodny z celem portalu i spełnia oczekiwania czytelniczek/czytelników (ustaliłyśmy tzw. personę).
5. Zaznaczamy w tekście obszary, w których są błędy lub występują nieścisłości. Wstawiamy komentarze sugerujące poprawki i udzielamy konstruktywnej krytyki. Plik z uwagami przesyłamy do autorki/autora i zachęcamy ją/go do samodzielnej refleksji i poprawy.
6. Z autorką/autorem utrzymujemy otwartą komunikację aż do momentu autoryzacji.
7. Przeprowadzamy próby czytelnicze, aby sprawdzić, czy treść jest atrakcyjna i zrozumiała dla docelowej grupy odbiorczyń/odbiorców.
8. Po naniesieniu poprawek przeprowadzamy jeszcze końcową korektę, podczas której zespół redaktorek naprzemiennie sprawdza artykuły w zwartej publikacji, aby upewnić się, że tekst jest pozbawiony błędów.

Roma Rojowska, Stowarzyszenie Klub Kobiet Kreatywnych

03

Gdy prowadzisz portal internetowy, dbaj o weryfikację legalności zamieszczanych zdjęć

Nasze Stowarzyszenie Klub Kobiet Kreatywnych wydaje bezpłatne czasopismo „CIESZYŃSKIE NA OBCASACH”. Prowadzi też portal internetowy cieszynskienaobcasach.pl oraz cztery profile w mediach społecznościowych, w tym na TikToku – [tiktok.com/@kreatywnecieszyn](https://www.tiktok.com/@kreatywnecieszyn). Od autorek/autorów artykułów wymagamy informacji o źródle każdego załączonego zdjęcia. Upewniamy się, że mają one/oni prawo do korzystania z tych fotografii i że są one legalne. Może to obejmować uzyskanie pisemnych zgód od właścicieli praw autorskich. Nauczona przykrym doświadczeniem, sprawdzamy prawa autorskie dla każdego zdjęcia, które jest do nas przesyłane. Korzystamy z narzędzi do sprawdzania praw autorskich online oraz konsultowałyśmy się z profesjonalistami zajmującymi się prawem autorskim (dziękujemy Wam, INDID!). Korzystamy z banków zdjęć, które oferują obrazy do użytku na zasadach licencji, i upewniamy się, że autorki/autorzy rozumieją i przestrzegają warunków licencji. Istnieje kilka narzędzi online, które można wykorzystać do sprawdzania praw autorskich do zdjęć (należy uważnie przeczytać o warunkach użytkowania oraz zasadach prywatności wybranego serwisu). Niektóre z tych narzędzi oferują funkcje zaawansowanej ochrony praw autorskich, ale mogą również wymagać płatności za pewne usługi. My użytkujemy albo bezpłatne wersje, albo korzystamy z przywileju pełnego dostępu do zdjęć jako organizacja pozarządowa non profit.

Oto lista popularnych narzędzi do weryfikacji legalności zdjęć:

1. Google Images: Wejdź na stronę images.google.com i kliknij ikonę kamery obok pola wyszukiwania. Wklej URL obrazu lub załaduj zdjęcie, aby przeprowadzić wsteczne wyszukiwanie obrazem.
2. TinEye: Odwiedź stronę tineye.com i wgraj zdjęcie lub podaj URL obrazu. TinEye przeszuka internet w poszukiwaniu identycznych lub podobnych obrazów.
3. Berify: Berify.com to narzędzie do wstecznego wyszukiwania obrazem. Wgraj zdjęcie lub podaj URL obrazu. Zapewnia również funkcję monitorowania obrazów w internecie.
4. Pixsy: Pixsy.com to platforma do ochrony praw autorskich, oferująca także narzędzie do wstecznego wyszukiwania obrazem. Możesz wgrać zdjęcie i sprawdzić, czy jest używane bez Twojej zgody.
5. ImageRights: Imagerights.com to platforma do ochrony praw autorskich, oferująca również wsteczne wyszukiwanie obrazem. Pomaga w monitorowaniu i ochronie zdjęć online.
6. Yandex Images: Yandex.com/images to rosyjska wyszukiwarka obrazów. Podobnie jak w przypadku Google Images, umożliwia wsteczne wyszukiwanie obrazem.

Roma Rojowska, Stowarzyszenie Klub Kobiet Kreatywnych

04

Weź głęboki oddech, zanim zaangażujesz się w jakąś informację

Aby nie nabrać się na scam, przed kliknięciem lub przed udostępnieniem niektórych treści zalecamy przeanalizować informację, z którą mamy do czynienia. Pamiętaj o tym, że w mediach społecznościowych możesz spotkać się z różnymi treściami oraz z aktorami dezinformacji, którzy rozpowszechniają fałszywe informacje, by wprowadzić Cię w błąd lub nawet oszukać. Zdarzają się również próby podszywania pod instytucje, np. takie jak Poczta Polska, lub pod znane banki w celu wyłudzenia środków finansowych czy Twoich danych osobowych.

Bardzo często zdarzało mi się, że dostaję SMS-a z informacją, że została do mnie wysłana paczka. W treści podano numer paczki, który zaczynał się od liter „DE”, co sugeruje, że paczka została nadana z Niemiec. Jeśli to może być Twój znajomy lub bliska Ci osoba, faktycznie mieszkająca za granicą (np. w Niemczech), to warto skonsultować się z nim/nią i upewnić się, czy paczka została wysłana właśnie przez tę osobę.

Agnieszka Krzaczek, Kogutorium

05

Pilnuj uprawnień do udostępnianych plików

Pilnuj udostępnianych plików i odbieraj uprawnienia osobom, które już nie są w organizacji. Bardzo często zdarza się tak, że osoby już nieobecne w organizacji wciąż mają do nich dostęp. W takiej sytuacji warto pamiętać, aby po zakończeniu współpracy zmienić hasła i odebrać dostęp przede wszystkim do treści i plików kluczowych dla organizacji.

04

Twórczość

01

Stosuj licencje creative commons

Na stronie creativecommons.pl możesz zapoznać się z rodzajami licencji i wybrać odpowiednią do Twoich potrzeb.

02

Gdy publikujesz zdjęcie wykonane przez inną osobę, upewnij się, że masz jej zgodę na publikację

Zgodę na publikację zdjęcia najlepiej jest uzyskać na piśmie w formie udzielenia licencji na korzystanie z dzieła (zdjęcia) albo w formie przekazania praw majątkowych do dzieła.

03

Zachowaj wrażliwość przy dodawaniu zdjęć – przejrzyj zdjęcia, czy nie zawierają niekorzystnych ujęć osób (np. z otwartymi ustami).

Czasem zamiast bardzo dużej liczby niekoniecznie udanych zdjęć warto wrzucić kilka wybranych, które rzeczywiście dobrze wyszły i są odpowiednie do okoliczności. Koniecznie należy dokonać selekcji zdjęć przed ich opublikowaniem.

04

Pamiętaj o zgodzie na wykorzystanie wizerunku

Istnieją sytuacje, gdy zgoda nie jest wymagana, i są to następujące okoliczności:

- gdy wizerunek utrwalono podczas sesji fotograficznej, za którą osoba otrzymała umówioną zapłatę;
- gdy utrwalano wizerunek osoby powszechnie znanej, jeżeli zdjęcie wykonano w związku z pełnieniem przez nią funkcji publicznych (społecznych, politycznych lub zawodowych);
- gdy osoba stanowi jedynie szczegół całości, takiej jak zgromadzenie, krajobraz, impreza firmowa, targi.

W przypadku osoby niepełnoletniej do rozpowszechnienia jej wizerunku konieczna jest zgoda rodzica lub opiekuna prawnego do czasu ukończenia przez dziecko pełnoletności.

Agnieszka Krzaczek, Kogutorium

05

Korzystaj z różnych narzędzi online, aby sprawdzić, czy użycie danego dzieła (grafiki, muzyki) udostępnionego w internecie będzie legalne

Jednymi z takich narzędzi są obiektyw Google, szukanie obrazem, sprawdzenie według filtru „Prawa użytkownika” w Google Grafika.

06

Pamiętaj o prawach autorskich przy podpisywaniu umowy o dzieło

Umowy zawierane między NGO a wykonawcą/wykonawcami dzieła powinny być wystarczająco precyzyjne w zakresie przenoszenia autorskich praw majątkowych. Osobiste prawa autorskie, to coś innego niż majątkowe prawa autorskie. Te pierwsze na zawsze należą do twórcy (konkretnej osoby fizycznej), natomiast te drugie mogą być przenoszone w drodze umowy.

07

Korzystaj z materiałów graficznych i audiowizualnych z legalnych źródeł internetowych

Warto korzystać z bezpłatnych zasobów typu OpenSource (np. Pixabay, Unsplash, wyszukiwarki Creative Commons, Wikipedia, Wikimedia), które nie naruszają praw autorskich.

08

Do tworzenia grafik możesz wykorzystać darmową dla NGO-sów wersję aplikacji Canva Pro

Aby uzyskać bezpłatny dostęp do funkcji premium aplikacji Canva, przewidzianej dla organizacji non-profit, należy się zarejestrować: canva.com/pl_pl/canva-dla-organizacji-non-profit/

09

Przed opublikowaniem grafiki skonsultuj się z osobą, która spojrzy na nią z innej perspektywy

Warto usłyszeć uwagi lub sugestie osoby o odmiennych doświadczeniach, poglądach, w szczególności gdy udostępniysz coś kontrowersyjnego lub mogącego budzić wątpliwości.

10

Nie pomijaj kwestii praw autorskich, jeśli w ramach działalności NGO sprzedajecie prace swoich uczestników/podopiecznych

Aby sprzedaż takich dzieł była zgodna z prawem, należy podpisać umowę z uczestnikami /wolontariuszami organizacji lub z ich przedstawicielami ustawowymi (rodzicami/opiekunami), umożliwiającą przeniesienie autorskich praw majątkowych na organizację.

**Działaj
odpowiedzialnie
w sieci**

 INDID
Instytut Dyskursu
i Dialogu

 DEMAGOG

 Kolland
Liechtenstein
Norway

 **Active
citizens fund**